

**GEO
MILEV**

SEPTEMBER

1

Noc rodí z mŕtveho lona
vzdor, v ktorom okovy zvonja:
odvekej zloby plamene —
vznešené.

Hlboko v tme a hmle.

Z temných dolín
— pred úsvitom zory
zo všetkých horstiev
roklí skalistých
z hladných polí
i zablatených brlohov
z dedín
miest
ciest
z kolíb, chyžiek
fabrik, staníc, skladov
sarov
majerov
mlynov
zo zlievárni
elektrární
závodov:

po cestách a po chodníkoch
hore
po útesoch, po skalách, hrebeňom
cez medze
a pahorky
hluchými severnými svahmi pod tieňom
žltými jesennými lesmi
kameniskami, rúbaniskami
po vode
cez vodné struhy
luhy
záhrady
ohrady
vinice
valaské čistiny
hložiny
spálené strniská
maliniská
trniny:

otrhaní
zablatení
hladní
zachmúrení
schudnutí od roboty namáhavej
zhrubnutí na zime a v horúčave
degenerovaní
chromí
vlasatí

čierni

bosí

na šatách záplaty

jednoduchí

diví

rozhnevaní

besní

— bez ruží

a piesní

bez bubnov muziky

bez klarinetov, tympánov, flašinetov

krídloviek, trombónov, trubiek:

na chrbtoch vrecia hrubé

v rukách — nie kordy vyblýskané

lež prosté budzogáne

drúky, tílky

háky

kyjaky

čakany

motyky

do bitky

topory

sekery

a slnečnice

— starí a mladí —

všetko sa hýbe

ako stádo vypustené

na výbeh

bezpočet

zúrivých býkov —

vo vzduchu trasúcom sa od výkrikov

rukot čried

(za nimi — klenba noci ide vykriknúť)

rozleteli sa vpred

bezhlavo

neudržateľní

strašidelní

velikí:

L'UD!

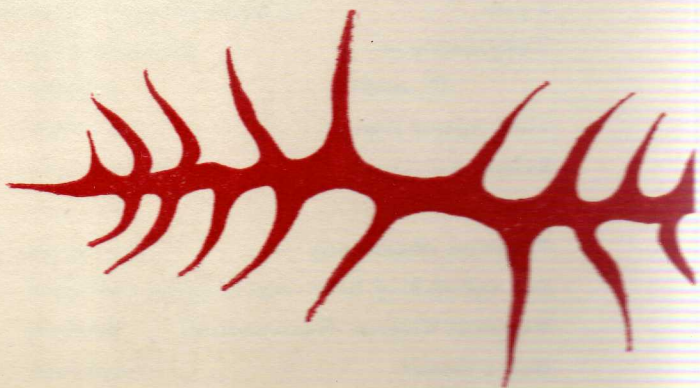
2

Noc sa rozprskla do zábleskov
po vrchoch.

Slnéčnice
uvideli slnko!

Zora sa zobudila
udivene
uprostred brechotu guľometov:
z ďalekých
svahov
— dávka za dávkou —
zasvišťali
šialené
olovené guľky.
Delá
ako
slonie tlamy
zaručali...
Hory zamrazilo od strachu.

Slnéčnice padli do prachu.

3

Hlas ľudu:

Hlas boží.

Tisícimi nožmi
prebodli mu hrud.
Ľud
otupený
ponížený —
ubíedený
ostal
bez mozgu
ako zver —
povstal
z priepadliska dní
svojho života
— a písal ohňom krvi

SLOBODNÝ!

Odsek prvý:

September.

— Hlas ľudu —
— Hlas boží —
Ó, bože!
požehnaj posvätné dielo
všemohúcou rukou:
nech strieľa smelo
nášho srdca tlkot!
Nemá byť nikto otrokom —
a my tu prisaháme napokon
na svoju smrť —
človeka do slobody pozdvihneme
z pút.
Zahynieme —
Ó, nech!
však mimo sveta:
kvitne Kanaan
nám
Pravdou obetovaný —
sna večný živý breh...
Veríme! Vieme! Necúvneme!
Boh s nami!

4

September! September!

Ó, mesiac krvi!

vzostupu

a pádu

v boji surovom!

Mägliž bol prvý

Stará }
i } Zagora
Nová }

Čirpan

Lom

Ferdinand

Berkovica

Sarambej

Medkovec

(pop Andrej)

— mestá a dediny.

5

Ľud povstal —

— s kladivom

v rukách

proti vzdajšej zvoli

sadzami zasypaný, v iskrách, v troskách

— s kosákom prostred polí

vlhkosťou a zimou presiaknutý:

ľudia čiernej práce, dolov, hutí

trpezlivosti, čo nemá slová —

(nie géniovia

talenty

fabrikanti

protestanti

orátori

agitátori

kapitáni vzducholodí

pedanti

muzikanti

spisovatelia
generáli
majitelia
lokálov
a černosotenci)

ALE

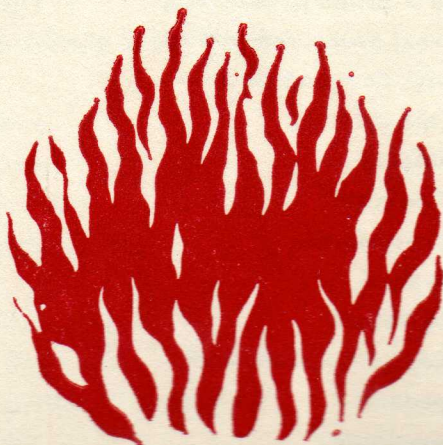
roľníci
robotníci
neokrôchaní hlupáci
nemajetní
negramotní
laici
chuligáni
grobiani
— zozverení a zdivočení:

tisíce

masa

ľud:

tisíce vier
— že sa strasú pút
tisíce vôľí
— ľudsky sa nadýchnuť
tisíce divých srdc
— a oheň v každom srdci
tisíce čiernych rúk
— smelo sa dvíhajúcich
a v nich
vo vyhni obzoru
zvlnené
červené
zástavy
vysoko
široko
nad krajinou v triaške obavy
plod čiernych búrkou rozostavených rúd:
Tisíce —
masa —
ľud.

6

Blysol sa
nad pohoriami rodnými
čo s pupkom
do neba
a večného slnka
večne sa zubia

blesk
— hrom

šľahol
rovno do srdca
gigantického
storočného
duba.
Vrch za vrchom
okrídlené echo
posielajú
po skaliskách
morénach
strmým dolinám
v kamenných pelechoch
— horiace lôžko —
kde spia skrútené
vretenice a hady
jaskyniam
dračíc a drakov
dutinám nočných múr

— — a hukot zliel sa
s ďalekou ozvenou:
hukot a rachot
vodopádov
potokov
splavov —
besných
rútiacich sa do nekonečna
s kanonádou.

7

Začína sa tragédia! —

8

**Čo vyšli prví,
padli v krvi.
Rozmach vzbury**

privítali
namierené rúry.
Zástavy strpli
prestrelené.
Pohorie duní...
Tam hore
vzdialené a blízke vrchy
sa začerneli korálmi
ľuďmi
— lezú tiene
čierne šíky:
platené vojsko vládnej kliky
a rozzúrená polícia —
Všetkým tam do hláv vstrekli:
„Vlast'
je v nebezpečenstve!“

Prekrásne im to riekli:

ale — čo je vlast' —

A zlostne brešú
gulomety...

Čo vyšli prví
padli v krvi.

Za ďalekými
vrchmi
zamumlalo delostrelectvo.
Zem sa
rozochvela.
Mŕtve telá
— zakrvavené trupy —
váľajú sa
po úbočiach
v údoliach
po vyšliapanej prti — —
Vojsko podurilo
bajonetmi
rozbitých roľníkov
— dorážajú ich, strieľajú
delami, mýnometmi
— dobiehajú ich v domoch
a stínajú tam
krvavými šablami
pod prístreškami
na podstení
a pobehujú a pištia
vyľakané stareny
deti a ženy...

9

Vojská postupovali.
V zavýjaní šrapnelov
odstupovali
aj tí najsmelší
čo nebáli sa zbabelo:
cesta
holé ruky k nebu pretiahnuté
hrôza bez triumfu
na každej tvári vyprahnutej —
oči bez trpiteľstva.

„Každý
nech si zachraňuje
kožu!“

Zo všetkých kútov
hrnú sa
rota za rotou
— s pechotou
jazdecko
delostrelectvo
šíria hrôzu
— útok
bijú bubny.
Zmätok
— vysoko
nad oškúlenými dubmi
nad franforcami zástav
šľahá bič purpurových plameňov.

Tam
uprostred všeobecnej paniky
sám
ako blázon
neslýchane smelý
pop
Andrej
z legendárneho dela
striela
granát za granátom
ako v závrati — —
V jednom z posledných okamžikov:
„Smrť satanovi!“
skríkol
rozhnevaný a veľiký —
nazad obrátil

svoje delo:
posledný
granát
vypálil
rovno tam
— na boží chrám
kde vyspevoval ekténie...

A vzdal sa.
„Odkvisne červený pop!
A nijaký kríž a nijaký hrob!“
Postavili ho
k telegrafnému stĺpu.
Pri ňom kat.
Kapitán.
Povraz
pripravený.
Hory
mračne černeli.
Nebo —
neľútostné.

Pop stál tam vyrovnaný
vzpriamený v celej svojej výške
celý
pokojný ako granit —
bez ľútosti
bez spomienky
— na prsiach Kristov kríž
a pohľad nad poľami
ďaleko
akoby v budúcnosti...
— So strachom oči klopite
pred blízkou smrťou človeka
kati!
Čože platí
smrť jedného?
Amen!
Odkášlal si
a odpľul.
Rýchlo si prehodil
sám povraz na krk
a
nepohliadnuc k nebu
— odkvisol —
jazyk
medzi zuby zatisol:

veliký
v zenite
nedostižný!

10

Jeseň
sa rozletela
tak prapodivne rozkmášaná
v nárekoch, vo víchroch a nociach.
Búrka sa skrútla
nad pohorie mračné

— tma a prudká žiara
krdel havranov čiernych —

Krvavý pot
vystúpil zemi.
V úzkostnom strachu sa schúlila
každá chalupa a dom.

Pogrom!

Hukot
prelomil oblohu
ako plot.

11

Potom prišlo
to najstrašnejšie.
V besnom ošiali
začal biť v dušiach poplašný zvon
— zvonil a vyzváňal...

Noc zostúpila nízko —
hlucho a strašne prilahla
zo všetkých strán.

Smrť
— krvavá mora ukrytá
v každom záhybe noci —
zapískala
hmatá

ďaleko a všade pod rúškou tmy:
suchými rukami
— dlhými, bez konca —

chytá a zoviera
unikajúce
zhrozené srdce
za každou stenou.
Ó, noc bezmenných tajov!
— tajov i zjavov:

Námestíčka karmínom nám opäť pomaľovali.
Smrteľné výkriky prerezané v hrdlách zúfalých.
Zlovestne dunia brány dubové.
Žaláre plné ľudí.
Po dvoroch
kasární, väzení
hrôza blúdi
znejú salvy na povel.
Dvere zapreté.
Búchajú zvonka temní hostia.
Syn s revolverom v ruke
padá mŕtvy na prah.
Otec obesený,
zneuctená sestra.
Zástupy roľníkov z dedín
za nimi — vojaci:
chmúrna púť.
Na vykonanie popravy:
Družstvo: zaľahnúť!
„Nabiť zbraň“ —
cvakajú pušky

Ku

Klux

Klan —

„pál!“

— salva.

Desať tiel
z brehu
ťažko pleslo
na mútnu hladinu.
Vlečie ich zakrvavená
smutná Marica.
Vojenská hudba v diaľke
v ľudoprázdnych uliciach
vyhráva
„Šumí Marica...“
Zakrvavená...
Na ušliapaných roliach
po údoliach
v bodľáci a v burine
váľajú sa hlavy nevinné
— znetvorené tváre.
Šibenice rozpažili ruky staré
(prízraky v mŕtvej hmle)

Znie strašidelný pochod topora
čo narazil o kosť. Plamene
osadlostí ožarujú pohoria.
Po poliach
prúdy krvavé sa rinú.
Hranice v kúrňave dymu
oblizli rúhačskými jazykmi
sväté podnožie
božieho
trónu.
Udrelo živé mäso.
Zhrození z výšky nebasklonu
zvolali
blažení obyvatelia jasného raja:
— ukrutnému bohu hosanna —

Koniec.

Dovystrájal
uragán
krútňava
opadla napokon:
krajina celá
precitla
v tichu hlbokom.
Bohom obetná slávnosť krvavá.

12

Achillov ničivý hnev, múza
si neraz oslávila...

Achilles, to bola hrubá sila.
Stelesnenie vojenského démona.
Achilles bol starý generál
Jeho Kráľovského Veličenstva kráľa Agamemnona.
Achilles bol hrdina
čo prsia vypínal
pod ťarchou krížov, radov vznešených...
Piedestál
ticha a poriadku
na zemi...

Avšak dnes
na také modly už sotva veríme
— ani na svoje, ani na iné.

Tróju vypálili a zmietli.
Priamos a Hekuba zahynuli.
Achilles bol na koni...
— Čo je pre neho Hekuba? —
Jeho myseľ pridivá a prihrubá
si neuvedomí
plač matky posvätnnej, uplakanej
nad bezmennými hrobmi v krutom ráne
ktorými vo chvíli
potemnela
jasná pláň.
— Čo je pre neho Hekuba? —
Achilles bol veľký.
Achilles bol velikán.
Bič zoslaný od boha.

Achilles však zomrie nenávidený a prekliaty!
— A zomrel

padol hanebným pádom:
dočkal sa vrah spravodlivej odplaty.
Agamemnon zabil Ifigéniu

— a zahynul:
Klytaimnestra zabila Agamemnona
— a zahynula:

Orest s Elektrou zabili Klytaimnestru
— a zahynuli...

Jediná pretrváva
— ostáva
vekmi na výslní —
Kassandra, veštkyňa:
tá veští pomstu

— a všetko sa plní.

Neprestajný rozmar, hra a zábava
všemohúcich bohov.
Večítý rozkvet božských vнадidiel.
Každá smrť je pre nich rozptýlenie
každý ston — podarený vtip.
Smrť, vraždenie a hory mŕtvych tiel!
Dokedy, dokedy?
Všemohúci Zeus

Jupiter
Ahuramazda
Indra
Tot
Ra
Jehovah
Savaot:

— odpovedz!

Z hĺbky zhorenísk, z nedozernej jamy
dvíha sa k tvojim ušiam
volanie pozabíjaných
krik
nespočetných mučeníkov
z hraníc prastarých:

— Kto

zradil našu vec? —

Odpovedz!

Krčíš plecom?

Nevieš?

— My vieme!

Len sa pozri:

jedným skokom

rovno do neba sa vyšvihne:

PREČ S BOHOM!

— granátom tvoje srdce zasiahneme zblízka
útoku nášmu neodolá výška:

PREČ S BOHOM!

a z trónu
mŕtveho ťa dolu zhadzujeme
do priepastí bezodných
bezhviezdnych
železných —

PREČ S BOHOM!

Po mostoch nebeských jak titani
rady bezmenné
sochormi a lanami
raj vytúžený snímeme
sem
na skalnatú
krvou zaliatu
zem.
Všetko, čo napísali filozofi, básnici —
sa splní!
— Bez boha! bez pána!
September bude máj.
Život človeka
cesta stúpania
— hore! hore!

na zemi bude raj —
bude!

JM 1231

Geo Milev

September

Na 50. výročie Septembrového protitašistického povstania bulharského ľudu vydalo vydavateľstvo Tatran v Bratislave roku 1973 ako 2904. publikáciu a ako 5. zväzok edície Pamätnica v 300 výtlačkoch, z ktorých 200 je číslovaných.

Preložil Ján Koška. Redaktor edície Anton Markuš, zodpovedný redaktor Július Lenko. Graficky upravil Igor Imro. Technická redaktorka Eva Mrukviová. Vytlačila Kníhtlačiareň Svornosť, n. p., Bratislava.

61—429—73

602/24/—

Kčs 8,—